

DOI 10.37491/UNZ.73.16
УДК 343.241(477)

Юлія ПОЗНЯК¹

АНАЛІЗ ПРАКТИКИ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА РОЗБІЙ (Ч. 1 СТ. 187 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ)

Досліджено питання призначення покарання за розбій, передбачений ч. 1 ст. 187 Кримінального кодексу України (КК України). Проаналізовано 200 обвинувальних вироків, ухвалених судами першої інстанції у кримінальних провадженнях за ч. 1 ст. 187 КК України. Встановлено, що здебільшого розбої за ч. 1 ст. 187 КК України вчиняються за подібних юридично значимих обставин, які можуть бути класифіковані за певними критеріями: видом насильства, розміром завданої матеріальної шкоди, категорією потерпілих тощо. Під час дослідження встановлено, що санкція ч. 1 ст. 187 КК України передбачає покарання в межах від трьох до семи років позбавлення волі. Однак в абсолютній більшості випадків за вчинення розбою, передбаченого ч. 1 ст. 187 КК України суди призначають мінімальне або наближене до мінімальної межі покарання (3–4 роки позбавлення волі), в поодиноких випадках — середнє в межах санкції покарання (5 років позбавлення волі). Водночас максимальне або наближене до максимальної межі (6–7 років позбавлення волі) покарання суди не призначають. Така ситуація пояснюється тим, що суди при призначенні покарання в повній мірі не враховують всіх чинників, які можуть впливати на розмір покарання: вид насильства, розмір завданої шкоди, наслідки для здоров'я потерпілого, категорію потерпілих тощо. За результатами аналізу стану призначення покарання запропоновано власний підхід до призна-

¹ головний спеціаліст департаменту аналітичної та правової роботи, Верховний Суд (м. Київ), poznjakjulja@gmail.com.

чення покарання за злочин, передбачений ч. 1 ст. 187 КК України. Разом з тим, при проведенні дослідження виявлено випадки необґрунтованого застосування ст. 69 КК України та призначення надміру м'якого покарання, не передбаченого санкцією ч. 1 ст. 187 КК України. Також досліджено стан звільнення від відбування покарання осіб, які вчинили розбій, передбачений ч. 1 ст. 187 КК України, на підставі ст. 75 КК України. Проведений аналіз дає підстави констатувати надміру високий відсоток випадків застосування ст. 75 КК України, а також тенденцію, згідно з якою за аналогічних обставин та умов, одній особі призначається реальне покарання, а іншій — умовне покарання.

Ключові слова: покарання, призначення покарання, розбій.

На сьогодні у юридичній науці практично відсутні дослідження, які б аналізували стан караності конкретних суспільно небезпечних діянь. Попри існування значної кількості праць, в яких глибоко досліджуються аспекти об'єктивних і суб'єктивних ознак злочинів загалом та злочинів проти власності зокрема, юридичній науці бракує праць, які б містили критерії визначення ступеня караності відповідних діянь.

У цьому контексті особливий науковий інтерес викликає стан призначення покарання за злочин, передбачений ст. 187 Кримінального кодексу України (КК України). Це пояснюється тим, що розбій — найбільш небезпечний злочин серед злочинів проти власності, оскільки посягає не тільки на власність особи, але й на її життя та здоров'я. Тому, існують всі підстави для припущення, що судова практика призначення покарання за розбій може характеризуватись існуванням неоднакових підходів до визначення розміру покарання.

Проблемами призначення покарання займалися такі науковці, як Д. С. Азаров, Р. Ш. Бабанли, М. І. Бажанов, О. П. Горох, В. В. Полтавець, Т. В. Сахарук, В. І. Тютюгін та ін. Водночас, питанням призначення покарання за розбій увага в науковій літературі майже не приділялась.

Метою даної статті є вивчення стану призначення покарання за розбій, передбачений ч. 1 ст. 187 КК України, виявлення проблемних питань, які виникають при призначенні покарання за цей злочин, а також визначення того, чи існує необґрунтована різниця у покараннях, які призначаються за його вчинення.

З метою дослідження стану призначення покарання за розбій нами було проаналізовано 200 обвинувальних вироків судів першої інстанції, ухвалених у кримінальних провадженнях за ч. 1 ст. 187 КК України, за період з 1 січня по 31 грудня 2019 р. Згідно з даними судової статистики у 2019 році за вчинення злочину, передбаченого цією нормою було засуджено 230 осіб, а тому вважаємо, що вибірку у 200 вироків можна вважати репрезентативною.

Переходячи до викладення результатів проведеного нами аналізу, перш за все, зазначимо, що ч. 1 ст. 187 КК України встановлено відповідальність за напад з метою заволодіння чужим майном, поєднаний із на-

сильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи, яка зазнала нападу, або з погрозою застосування такого насильства (розбій). В якості покарання передбачено позбавлення волі на строк від трьох до семи років.

Загалом результати проведеного дослідження дозволяють констатувати, що розбій, передбачені ч. 1 ст. 187 КК України зазвичай вчиняються за подібних обставин, які умовно можна розділити на три великі групи.

До першої групи належать розбої, які вчиняються на відкритій території (вулиці, провулки, двори, зупинки транспорту, парки, під'їзди) щодо випадкових незнайомих осіб, які можуть привертати увагу нападника своїм дорогим вбранням, демонстрацією мобільних телефонів, ювелірних прикрас тощо, і супроводжуються фізичним насильством або погрозою застосування такого насильства.

Другу групу становлять випадки нападів на працівників (касирів, продавців) суб'єктів господарської діяльності (заклади торгівлі продовольчими чи непродовольчими товарами, кафе, автозаправки тощо) з метою заволодіння грошовими коштами, які супроводжуються погрозою застосування зброї або предметів, зовні схожих на зброю.

До третьої групи належать розбої, вчинені в приватних домогосподарствах, будинках чи квартирах щодо знайомих осіб у ході спільного споживання алкогольних напоїв, які, як правило, супроводжуються застосуванням насильства, небезпечного для життя та здоров'я.

Загалом, на наш погляд, всі юридично значимі обставини вчинення розбою можна класифікувати за певними критеріями:

1. *За видом насильства*: розбій, поєднаний із психічним насильством; розбій, поєднаний із фізичним насильством;
2. *За ознакою використання зброї або інших предметів*: насильство із застосуванням (демонстрацією) зброї або предметів ззовні схожих на зброю (окрім, вогнепальної); насильство без застосування, демонстрації зброї);
3. *За наслідками для здоров'я потерпілого*: без заподіяння фізичної шкоди для здоров'я; заподіяння легких тілесних ушкоджень в процесі розбою; заподіяння тілесних ушкоджень середньої тяжкості в процесі розбою;
4. *За розміром заподіяної матеріальної шкоди*: розбій, в результаті якого заподіяно істотну для потерпілого матеріальну шкоду; розбій, в результаті якого заподіяно неістотну для потерпілого матеріальну шкоду;
5. *За категорією потерпілих*: напад на осіб чоловічої статі; напад на осіб жіночої статі; напад на осіб похилого віку, малолітніх.

Вважаємо, що виокремлення зазначених юридично значимих критеріїв та класифікація злочинів має велике теоретичне та практичне значення, оскільки саме вони можуть виступати в якості детермінант індивідуалізації покарання за вчинений злочин. Так, наприклад, можна зробити припущення про те, що розбій, вчинений особою, яка вперше вчинила злочин, із застосуванням психічного насильства, в результаті якого не було заподіяно істотної матеріальної шкоди для потерпілого, мав би каратись менш суворо, ніж розбій, який вчинено особою, яка вже притягалась

до кримінальної відповідальності, вчинила розбій із застосуванням фізичного насильства та заподіяла істотну матеріальну шкоду потерпілому.

Проведений аналіз дає можливість констатувати, що найчастіше особам, які вчинили розбій незалежно від фактичних обставин, призначалось покарання в межах санкції ч. 1 ст. 187 КК України, яка становить від 3 до 7 років позбавлення волі. Найбільш поширеними є випадки призначення мінімального або наближеного до нього покарання у виді позбавлення волі строком від 3 до 4 років (188 випадків), а також середнє в межах санкції покарання у виді позбавлення волі 5 років (6 випадків) та 5 років 6 місяців (2 випадки). Покарання, наближеного до максимальної межі санкції ч. 1 ст. 187 КК України (6–7 років позбавлення волі) не призначалося у жодному із проаналізованих обвинувальних вироків. Отже, у 94 % випадків призначене покарання не перевищує 4 років позбавлення волі, при тому, що санкція статті передбачає покарання від 3 до 7 років позбавлення волі. Таке спостереження, на наш погляд, має велике значення для оцінки стану караності розбою.

Згідно зі ст. 65 КК України суди призначають покарання відповідно до положень Загальної частини КК України. Призначаючи покарання за вчинення розбою, передбаченого ч. 1 ст. 187 КК України, суди враховують особу винного та обставини, що обтяжують та пом'якшують покарання.

До обставин, які пом'якшують покарання при вчиненні розбою, суд, як правило, відносить: щире каяття або активне сприяння розкриттю злочину (75 %), добровільне відшкодування завданого збитку або усунення заподіяної шкоди (45 %), вчинення злочину неповнолітнім (10 %). Окрім того, як пом'якшуючі обставини враховуються також: наявність на утриманні малолітніх дітей, притягнення до кримінальної відповідальності вперше, вибачення перед потерпілим, участь в АТО.

При цьому, в якості обставин, що обтяжують покарання за вчинення розбою, суд, як правило, враховує такі: вчинення злочину особою, що перебувала в стані алкогольного сп'яніння (40 %), рецидив злочину (55 %), вчинення злочину щодо особи похилого віку або малолітньої особи (10 %).

Досліджуючи дані, які характеризують особу винного, найчастіше суди враховують такі характеристики особи винного: наявність судимості, перебування на обліку в лікарів нарколога та психіатра, характеристика за місцем проживання та місцем роботи, вік, стан здоров'я, інвалідність. Наприклад, у вирокі Криворізького районного суду Дніпропетровської області від 25 лютого 2019 р. суд охарактеризував особу винного таким чином: «Вивчаючи особу обвинуваченого судом встановлено, що ОСОБА_1 вину визнав повністю, розкаювся в скоєному, має незняту та непогашену судимість, не одружений, однак перебуває у фактичних шлюбних відносинах, має на утриманні малолітню дитину, офіційно працевлаштований, за місцем роботи та проживання характеризується позитивно, на обліку у лікарів нарколога та психіатра не перебуває» [1]. Кожен із проаналізованих вироків містить набір схожих характеристик, проте лише у дуже рідкісних випадках аналізується питання про те, які з цих характеристик і як мають впливати на обсяг караності відповідного діяння. Наприклад, аналіз наведеного набору характеристик не дає змогу зрозуміти, як пере-

бування у фактичних шлюбних відносинах та фактор офіційного працевлаштування впливають на суворість покарання.

Загалом аналіз стану призначення покарання за розбій, передбачений ч. 1 ст. 187 КК України, дозволяє констатувати той факт, що судова практика у цій сфері дещо розходиться із логікою законодавця щодо встановлення меж покарання за такий злочин. Оскільки, за встановлених санкцією меж покарання від трьох до семи років позбавлення волі, суди фактично призначають покарання у межах від трьох до п'яти років позбавлення волі.

На наш погляд, такий підхід є не зовсім обґрунтованим, і таким, що порушує засади диференціації кримінальної відповідальності за розбій, передбачений ч. 1 ст. 187 КК України. Однак важливо аналізувати це питання як з точки зору правозастосування, так і з точки зору правотворення. Іншими словами, виявлена тенденція може свідчити про те, що санкція аналізованої норми передбачає неспівмірно суворе покарання, які суди вважають надмірним, а тому — не призначають.

Варто враховувати, що санкція ч. 1 ст. 187 КК України, яка передбачає межі покарання від трьох до семи років позбавлення волі, розрахована на випадки вчинення принципово різних за ступенем суспільної небезпечності злочинів. Тому, важливим є виокремлення всіх чинників, які суттєво відрізняють один злочин від іншого, і, відповідно, можуть впливати на ступінь караності розбою.

Насамперед, як зазначалося вище, розбій може поєднуватися із насильством, небезпечним для життя та здоров'я особи (фізичне насильство), або із погрозою застосування такого насильства (психічне насильство).

На наш погляд, ступінь суспільної небезпечності реального заподіяння шкоди для здоров'я при розбії та погрози її заподіяння є різним. Це пояснюється тим, що фізичне насильство (нанесення побоїв, тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості) становить більшу небезпеку для здоров'я потерпілого, оскільки, на відміну від психічного насильства, може завдати як фізичного болю, так і моральних страждань (переживання, страху, тривожності, постійного почуття небезпеки тощо). Тому, вид насильства (фізичне або психічне), за допомогою якого вчиняється розбій, може служити в якості обставини, яка впливає на розмір покарання: наприклад, якщо розбій поєднаний із погрозою застосування насильства — покарання мінімальне або наближене до мінімальної межі; якщо із реальним насильством — покарання ближче до медіани санкції.

У цьому ж контексті варто враховувати, що доволі часто як психічне, так і фізичне насильство супроводжується застосуванням (демонстрацією) зброї або предметів ззовні схожих на зброю, що на наш погляд, теж повинно каратися більш суворо, ніж без застосування (демонстрації) зброї.

Як зазначає К. В. Паламарчук застосування зброї при вчиненні розбою створює реальну можливість спричинення серйозної шкоди здоров'ю потерпілого, а в окремих випадках і більш тяжких наслідків — смерті потерпілого. Саме в спричиненні таких наслідків необхідно вбачати підвищену суспільну небезпеку розбою із застосуванням зброї. Не варто забувати, що зброя, яка використовується винним при нападі значно полегшує

досягнення поставленої злочинцем мети. Адже потерпілий більш реально (а не уявно) усвідомлює настання суспільно небезпечних наслідків у разі невиконання вимог злочинця (злочинців) [2, с. 154].

Тільки в одному із 200 проаналізованих вироків суд, призначаючи покарання врахував, що під час нападу обвинувачений погрожував предметом схожим на пістолет, що потерпілі сприйняли як реальну погрозу, яка могла бути негайно реалізована [3].

Аналіз судової практики також демонструє, що в результаті застосування фізичного насильства при розбої потерпілому можуть бути нанесені легкі або середньої тяжкості тілесні ушкодження. Такі тілесні ушкодження мають різні наслідки для здоров'я потерпілого, а тому відрізняються за ступенем суспільної небезпечності. За заподіяння тяжких тілесних ушкоджень відповідальність настає за іншими частинами ст. 187 КК України, які не охоплювались предметом дослідження.

Очевидно, що заподіяння особі тілесних ушкоджень середньої тяжкості спричиняє більше травмувань та фізичного болю потерпілому в момент нападу, потребує тривалішого лікування, іноді навіть хірургічного втручання, протезування, реабілітації тощо. За таких обставин потерпілий поряд із немайновою шкодою — відчуттям болю, психічними стражданнями, пов'язаними з реабілітацією, несе також майнові витрати, пов'язані із необхідністю лікування та ймовірною тимчасово втратою працездатності, ніж при заподіянні легкого тілесного ушкодження, в результаті якого здоров'ю потерпілого заподіюється мінімальна шкода.

Неврахування цього чинника на практиці призводить до того, що, наприклад, за розбій, в результаті якого особа отримала декілька незначних травм у вигляді синців або забоїв [4], призначається таке ж покарання, як і за розбій, при якому особа отримала множинні переломи [5], що на наш погляд, не можна визнати обґрунтованим.

Безумовно, під час розбою потерпілому завдаються фізичні та моральні страждання, однак основною метою винного все таки є заволодіння чужим майном. Як показує аналіз судової практики, в результаті розбійного нападу, передбаченого ч. 1 ст. 187 КК України, потерпілому може завдатися шкода у неістотному розмірі (заволодіння гаманцем із вмістом 32 грн, 50 грн, тощо), так і у істотному розмірі (50 тис. грн), що здебільшого не впливає на караність розбою. Тому, такий чинник як розмір завданої шкоди також має враховуватися під час призначення покарання, але в комплексі із значимістю такої суми для потерпілого. Оскільки, приміром, для поодинокого перехожого завдана матеріальна шкода у розмірі 1 000 грн може призвести до значного погіршення фінансового становища, в той час, як у випадку із заволодінням грошовими коштами каси магазину в такій сумі не буде мати такого впливу.

Під час дослідження стану признання покарання за ч. 1 ст. 187 КК України було встановлено, що розбій вчиняється відносно різних категорій потерпілих (чоловіки, жінки, малолітні особи, люди похилого віку). Вчинення розбою щодо малолітнього чи особи похилого віку враховується судами як обставина, що обтяжує покарання. Водночас, доволі часто на практиці мають місце розбійні напади на жінок. Це, вочевидь, пояснюєть-

ся тим, що жінки в силу своїх фізіологічних особливостей здебільшого не можуть в повній мірі чинити опір нападникові. У кінцевому результаті вчинення розбійного нападу з метою заволодіння майном полегшується, а можливість спричинення шкоди підвищується.

Саме тому ми можемо зробити припущення, що така обставина, як вчинення відповідного злочину щодо особи жіночої статі, попри відсутність в переліку обставин, що обтяжують покарання, також має розцінюватися як негативна та призводити до призначення більш суворого покарання, ніж за розбійний напад на чоловіка.

Не менш важливим чинником, який також має враховуватись при призначенні покарання та, відповідно, визначати різницю в покараннях, є попередня злочинна діяльність, що має місце у випадках, коли особа раніше засуджувалася за вчинення злочину, однак її судимість погашена або знята у встановленому законом порядку.

Як зазначає Р. Ш. Бабанли, визначаючи міру покарання за вчинений злочин особою, яка не має судимості, суд має обов'язково оцінювати такий факт як попереднє засудження за вчинення злочину, оскільки цей факт має істотне значення для висновку про достатність покарання, що призначатиметься особі. Факт попередньої злочинної поведінки в цьому контексті зумовлює висновок про те, що попередньо застосований до особи захід державного примусу був недостатнім для попередження вчиненого нею нового злочину, а отже, про існування передумов для призначення такої особі більш суворого покарання, ніж те, яке б їй призначалось, якби вона вчинила злочин уперше [6, с. 144].

Проведений аналіз обвинувальних вироків, ухвалених за ч. 1 ст. 187 КК України демонструє, що чинник попередньої злочинної діяльності здебільшого не береться до уваги при обранні міри покарання за розбійний напад. Особам, які раніше засуджувалися за вчинення злочину, за відсутності ознак рецидиву, призначається таке ж покарання, як особам, які вчинили злочин вперше. Так, вироком Шевченківського районного суду м. Києва від 18 березня 2019 року особі, яка вчинила розбійний напад, передбачений ч. 1 ст. 187 КК України, призначено мінімальне покарання у виді 3 років позбавлення волі. При цьому, як зазначає суд, особа раніше судима за вчинення умисного корисливого злочину — грабежу, але судимість погашена у встановленому законом порядку [7]. Такі випадки є непоодинокими.

Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено санкцією ч. 1 ст. 187 КК України, на підставі ст. 69 КК України допускається дуже рідко. Серед 200 проаналізованих обвинувальних вироків за ч. 1 ст. 187 КК України лише в 4 випадках було призначено більш м'яке покарання.

Зі змісту обвинувальних вироків, ухвалених за ч. 1 ст. 187 КК України вбачається, що суди при призначенні більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, найчастіше посилаються на такі пом'якшуючі обставини, як: визнання вини, щире каяття, активне сприяння розкриттю злочину, добровільне відшкодування завданої злочином шкоди, вчинення злочину неповнолітнім тощо. Водночас, у всіх обвинувальних вироків міститься лише вказівка на те, що суд враховує відповідні обставини, що

пом'якшують покарання, але, яким чином такі обставини істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого злочину, та чи взагалі ці обставини є такими, зрозуміти зі змісту вироків неможливо.

На переконання Д. С. Азарова, до кола обставин, що пом'якшують покарання та істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого злочину, не можна зараховувати будь-яку характеристику обвинуваченого, будь-яку обставину справи. До них можуть належати лише ті, що безпосередньо пов'язані з ознаками складу злочину та значною мірою знижують рівень суспільної небезпеки певного, вчиненого в реальності посягання, порівняно із типовим, відображеним у кримінальному законі показником [8, с. 61].

На наш погляд, зазначені вище обставини, які на думку суддів, істотно пом'якшують ступінь тяжкості покарання априорі такими бути не можуть, оскільки вони, в першу чергу, свідчать про зниження ступеня суспільної небезпечності особи винного і, відповідно, можуть враховуватися як обставини, що пом'якшують покарання, або характеризують особу винного, але при призначенні покарання в межах санкції ч. 1 ст. 187 КК України.

У контексті аналізу практики застосування ст. 69 КК України варто також звернути увагу на приклад із судової практики, згідно з яким особу було засуджено за вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 187 КК України та в якому було застосовано зазначену статтю. Відповідно до встановлених судом обставин, у цьому кримінальному провадженні ОСОБА_4 здійснив напад на потерпілого ОСОБА_3, завдавши йому удари руками та ногами, які згідно з висновком судово-медичної експертизи відносяться до легких та середнього ступеня тяжкості, та примусив потерпілого віддати кошти в сумі 32 грн. На підставі ст. 69 КК України ОСОБА_4 було призначено більш м'яке покарання, не зазначене в санкції ч. 1 ст. 187 КК України, у виді штрафу у розмірі 1 020 грн. При цьому, відповідне рішення прийняте судом з огляду на існування таких обставин, як майновий стан, характер та ступінь суспільної небезпечності скоєного злочину, наявність декількох пом'якшуючих покарання обставин, які істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого злочину, відсутність обтяжуючих покарання обставин, незначну вартість викраденого майна, молодий вік обвинуваченого, вчинення злочину несудимою особою, а також думку потерпілого [9].

Наведений приклад привертає увагу в аспекті обсягу, на який пом'якшилося покарання, передбачене санкцією ч. 1 ст. 187 КК України, при застосуванні положень ст. 69 КК України. В даному випадку суд замінив найбільш суворий вид покарання — позбавлення волі на найменш суворий з існуючих, однак не передбачених у санкції статті видів покарань — штраф. І хоча законодавець жодним чином не обмежує право суду у виборі більш м'якого виду покарання, проте такий підхід у науці кримінального права визнається необґрунтованим.

У науці кримінального права обґрунтовується теза, відповідно до якої підхід, за якого судами призначаються такі види і розміри покарань, які є удвічі меншими, ніж найнижча межа, передбачена в санкції статті

(частини статті) КК України або призначається покарання, яка перебуває на дві «сходини» нижче в ієрархії покарань, визначеній ст. 51 КК України, є недопустимим, оскільки завдяки його використанню нівелюється засада диференціації кримінальної відповідальності, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами. Особливої уваги в цьому контексті вимагає також питання нівелювання засади рівності громадян перед законом і судом, яка також забезпечується існуванням відносно визначених санкцій за конкретні суспільно небезпечні діяння [10, с. 16].

Цілком погоджуємось із цією позицією, оскільки, дійсно, при передбаченому ч. 1 ст. 187 КК України покаранні у вигляді позбавлення волі строком від трьох до семи років призначене судом покарання у вигляді штрафу у розмірі 1 020 грн є надмірно м'яким і, на наш погляд, явно не відповідає ступеню тяжкості вчиненого злочину.

Попри те, що відповідне рішення судді, вочевидь, обґрунтовується фактичними обставинами справи, застосування надмірного пом'якшення покарання має здійснюватися з підстав та у спосіб, який визначений самим КК України. З іншого боку, існування такого прикладу привертає увагу до питання адекватності санкції ч. 1 ст. 187 КК України та дискусії про те, чи може вважатись покарання у виді 3 років позбавлення волі адекватним ступеню тяжкості злочину, вчиненого за наведених вище обставин.

Доволі поширеними є випадки звільнення осіб, щодо яких ухвалювались аналізовані вироки, від відбування покарання з випробуванням на підставі ст. 75 КК України. Так, встановлено, що звільнення від відбування покарання за ч. 1 ст. 187 КК України мало місце у 95 випадках із 200, тобто майже у кожному другому випадку. Водночас, аналіз судової практики свідчить про те, що застосування ст. 75 КК України не завжди можна визнати логічним та послідовним.

Зокрема, це проявляється в тому, що при вчиненні злочинів за обставин, які можуть бути співвіднесені як подібні за ступенем своєї суспільної небезпечності та за відсутності істотних відмінностей у тяжкості злочинів, відомостях, які характеризують особу винного, обставинах, які пом'якшують та обтяжують покарання, одним особам призначається реальне покарання, а інших — звільняють від його відбування з випробуванням.

Так, вироком Ленінського районного суду м. Харкова від 19 лютого 2019 р. особу звільнено від відбування покарання з випробуванням. Відповідно до встановлених судом обставин засуджений з метою заволодіння грошовими коштами здійснив напад на потерпілого, заподіявши йому тілесні ушкодження середньої тяжкості. Приймаючи рішення про застосування ст. 75 КК України суд врахував дані про особу обвинуваченого, який раніше не судимий, на обліку у лікаря нарколога та психіатра не перебуває, характеризується позитивно, обставини, що пом'якшують покарання — щире каяття та часткове відшкодування цивільного позову, та відсутність обтяжуючих обставин [11]. Разом з тим, за таких самих обставин вчинення злочину та обставин, які характеризують особу винного,

пом'якшуючих та обтяжуючих обставин особі було призначено покарання у вигляді 3 років 6 місяців позбавлення волі, від відбування якого особу звільнено не було (вирок Жовтневого районного суду м. Харкова від 5 червня 2019 р.) [12]. Порівняння відповідних вироків свідчить про те, що вони не дозволяють визначити істотних відмінностей між ними, які б обґрунтували настільки велику різницю у караності цих діянь — одна особа відбуває реальне покарання у виді позбавлення волі строком 3 роки 6 місяців, а інша — звільняється від відбування покарання.

У поодиноких випадках ст. 75 КК України застосовувалась навіть у кримінальних провадженнях стосовно осіб, які мають незняту та непогашену судимість [13].

Наведені приклади демонструють різний підхід до оцінки можливості виправлення засуджених без відбування призначеного покарання, що призводить до необґрунтованої різниці в покараннях, коли одній особі призначається покарання у вигляді позбавлення волі на певний строк, а інша, за аналогічних обставин та умов, звільняється від відбування покарання з випробуванням

Таким чином, результати аналізу вироків, ухвалених судами за ч. 1 ст. 187 КК України, дозволяють звернути увагу на певні проблемні аспекти та дійти певних висновків.

В абсолютній більшості випадків за вчинення розбою, передбаченого ч. 1 ст. 187 КК України суди призначають мінімальне або наближене до мінімальної межі покарання, в поодиноких випадках — середнє в межах санкції покарання. Водночас, максимальне або наближене до максимальної межі покарання суди не призначають. Це пояснюється тим, що суди при призначенні покарання в повній мірі не враховують всіх чинників, які можуть впливати на розмір покарання: вид насильства, розмір завданої шкоди, категорію потерпілих тощо.

Вирішення відповідної проблеми бачимо шляхом формування певних рекомендацій, які б, з огляду на виокремлені нами вище критерії, забезпечували б призначення різних покарань за злочини, які характеризуються різним ступенем тяжкості. Так, розбій, вчинений з погрозою карається менш суворо, ніж розбій, вчинений із застосування фізичного насильства, розбій із заподіянням неістотної шкоди для потерпілого — карається менш суворо, ніж розбій із заподіянням істотної шкоди для потерпілого.

Наше бачення можемо визначити ось таким чином:

1) напад на особу чоловічої статі із погрозою застосування насильства або із заподіянням легких тілесних ушкоджень, напад на особу жіночої статі із погрозою застосування насильства, в результаті якого завдається матеріальна шкода в мінімальних розмірах — 3–4 роки позбавлення волі. При цьому, таке покарання призначається за наявності обставин, що пом'якшують покарання, та відсутності обставин, що його обтяжують;

2) напад на особу чоловічої статі із заподіянням легких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень, напад на жінку із заподіянням легких тілесних ушкоджень, в результаті якого завдається істотна для потерпіло-

го матеріальна шкода, за наявності пом'якшуючих та обтяжуючих обставин (у т.ч. рецидив злочинів) — 5–6 років позбавлення волі;

3) напад на особу чоловічої статі із заподіянням тілесних ушкоджень середньої тяжкості, напад на особу жіночої статі із заподіянням середньої тяжкості тілесних ушкоджень, в результаті якого завдається значима для потерпілого матеріальна шкода, за відсутності пом'якшуючих обставин та наявності інших обтяжуючих обставин — 6–7 років позбавлення волі.

Звісно, такий підхід є умовним та відображає найбільш загальні риси, які можуть впливати на призначене покарання, однак він же може сприяти подоланню проблеми, при якій різні за ступенем тяжкості злочини необґрунтовано караються однаковими покараннями, що, в свою чергу, суперечить засадам призначення покарання.

Окрім того, при приведенні дослідження виявлено проблему необґрунтованого застосування ст. 69 КК України та призначення надміру м'якого покарання, яке явно не відповідає вчиненому злочину, що призводить до появи випадків не виправданої різниці в покараннях.

Дослідження сучасного стану призначення покарання за розбій також засвідчило надміру високий відсоток випадків застосування ст. 75 КК України, а також тенденцію, згідно з якою за аналогічних обставин та умов, одній особі призначається реальне покарання, а іншій — умовне покарання.

Список використаних джерел

1. Вирок Криворізького районного суду Дніпропетровської області від 25.02.2019 р. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL : <https://bit.ly/32qTxWd>.
2. *Паламарчук К. В.* Кримінальна відповідальність за розбій: порівняльно-правове дослідження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2017. 244 арк. URL : <https://bit.ly/33v2HR8>.
3. Вирок Придніпровського районного суду м. Черкаси від 21.12.2019 р. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL : <https://bit.ly/2DVpv3w>.
4. Вирок Деснянського районного суду м. Києва від 11.10.2019 р. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL : <https://bit.ly/3mpDxvV>.
5. Вирок Ленінського районного суду міста Миколаєва від 02.07.2019 р. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL : <https://bit.ly/2ZuDdSn>.
6. *Бабанли Р. Ш.* Призначення покарання в Україні: теоретично-прикладні засади. Чернігів : Десна Поліграф, 2019. 488 с.
7. Вирок Шевченківського районного суду м. Києва від 18.03.2019 р. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL : <https://bit.ly/3hqzN9I>.
8. *Азаров Д. С.* Врахування ступеня тяжкості злочину при призначенні покарання із застосуванням статті 69 КК України: (за результатами узагальнення судової практики). *Наука і правоохорона*. 2014. № 1. С. 57–65. URL : <https://bit.ly/3dTAoQN>.
9. Вирок Зарічного районного суду м. Суми від 25.01.2018 р. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL : <https://bit.ly/3btDDXt>.

10. *Бабанли Р. Ш.* Проблеми призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом (на підставі матеріалів судової практики). *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2015. Вип. 34 (3). С. 12–16. URL : <https://bit.ly/2DWOicn>.
11. Вирок Ленінського районного суду м. Харкова від 19.02.2019 р. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL : <https://bit.ly/35vG2qn>.
12. Вирок Жовтневого районного суду м. Харкова від 05.06.2019 р. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL : <https://bit.ly/3ilVIQx>.
13. Вирок Солом'янського районного суду м. Києва від 04.07.2019 р. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL : <https://bit.ly/2GT7gwJ>.

Надійшла до редакції 01.02.2020

Yuliia POZNIAK
Supreme Court (Ukraine)

Analysis of Sentencing Practice for Assault (Part 1 of Article 187 of the Criminal Code of Ukraine)

The article examines the issue of sentencing for an assault under Part 1 of Article 187 of the Criminal Code of Ukraine. 200 sentences passed by the courts of first instance in criminal proceedings under Part 1 of Article 187 of the Criminal Code of Ukraine are analysed. It is established that mostly assaults are committed in similar legally significant circumstances, which can be classified according to certain criteria: type of violence, material damage, the category of victims, and so on. During the research it was found out that the sanction of Part 1 of Article 187 of the Criminal Code of Ukraine provides for a sentence of three to seven years in prison. However, in most cases courts impose a minimum or close to the minimum sentence (3–4 years imprisonment), in some cases — the average sentence (5 years imprisonment). At the same time, courts don't impose a maximum or close to the maximum limit (6–7 years of imprisonment). This situation is explained by the fact that courts don't take into account all factors that can affect the punishment: the type of violence, material damage, the consequences for the health of the victim, the category of victims, and so on. Based on the results of the analysis, it's proposed own approach to sentencing for an assault. However, it was identified cases of unreasonable application of Article 69 of the Criminal Code of Ukraine and the overly lenient sentencing, not provided by the sanction of Part 1 of Article 187 of the Criminal Code of Ukraine. It's also researched the state of release from serving a sentence of persons who committed an assault, on the basis of Article 75 of the Criminal Code of Ukraine. The analysis provides grounds for concluding that the percentage of cases of application of Article 75 of the Criminal Code of Ukraine is excessive, as well as the tendency according to which under similar circumstances and conditions, one person is sentenced to a real punishment and another to a suspended sentence.

Keywords: *punishment, sentencing, assault.*